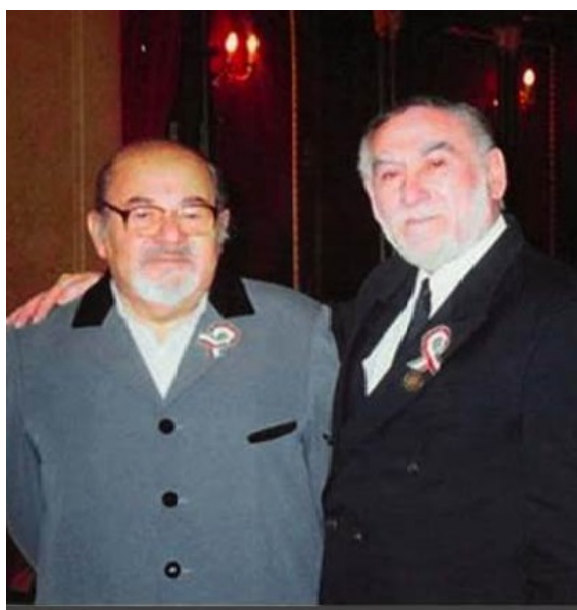

Farkas Kálmán a negyvenes évek végén indult el a törökszentmiklósi cigány` sorról — írja Lakatos Menyhért az „Ajánlás”-ban, Farkas Kálmán „Értetek kiáltok” c. könyvéhez. Abban a mindentől elzárt és mindenki által lenézett világban nem volt szokás másról álmodni, mint a máról, mert a holnap mindig olyan távolinak tűnt, hogy türelmét szegte az alig éhes embernek is. Nincsen olyan konzervatív közösség, amelyik meg ne szülné a maga álmodozóját, másként gondolkodóját.

Ilyen volt Ökrös Mari is. • A kis töpörödött cigányszony, akit a nagyságos urak tiszta Marinak hívtak, mert -úgy mosni és olyan szépen vasalni senki nem tudott, mint Mari néni. Ritkaságszámba ment ez cigányéknál. Olyan is kevés akadt a cigánysoron, aki fogadalmat tesz a Boldogságos Szűz Máriának, hogy Kálmánból tanult embert csinál, ha a Szent Anya is segítségére lesz. Mindkét anya beváltotta az ígéretét. Farkas Kálmánnak már csak tanulni kellett. És hogy se Ökrös Mari, se a Boldogságos Szűz Anya ne csalódjon benne, elviselt minden megaláztatást, egy cigánysorról jöttek el kellett viselnie..."

Ennél szebben, líraibban, s ugyanakkor valóságghűen aligha lehet jellemezni Farkas Kálmán élet-indulását, mint ahogy Lakatos Menyhért írta. Farkas Kálmán a legrégebb és legnagyobb gyakorlatú hivatásos újságíró valamennyi cigány kolléga közül. (Ő országosan a pálya-rangidős.)

A „hivatásos” szakmai értékjelzés itt egybeesik az elhivatottsággal, (Akár cigány, akár nem-cigány újságírókat nézve, e kettő korántsem fedi mindig egymást, miként napjaink médiájában is tapasztalhatjuk.)

Az elhivatottságát ékesen tanúsítja Farkas Kálmán pályaképe: már fiatal szerkesztőként felfigyeltek rá, és csakhamar megyei napilapnál, fontos, vezető szerepet töltött be. Én tudom, hogy az az egész szerkesztőségi világ valóban demokratikus, nyitott, előítélet-mentes volt, de az egy percig sem kétséges számomra, hogy ha nem rendelkezik társai sorában kiemelkedő szakmai képességgel, tartós-töretlen munkalendülettel, nem sugárzik belőle a szakma szeretete, nem élvez személyi rokonszenvet és egyre inkább tekintélyt is, akkor őt, a cigány embert aligha emelik ilyen posztra a lapnál. A lapnál? Nem csak ott: az egész nagy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében olyan tekintélyt, népszerűséget élvezett és élvez most is, amely kiállta az időközbenipolitikai földcsuszamlások során a stabilitás próbált. Gazdag tapasztalatait, szívós szervezőkészségét s népszerűségét, személyi kapcsolatait a cigány nép szolgálatába állította.

Hatalmas cigányrezervoár ez a Nyírség, Borsod megye után itt a legmagasabb a lélekszámuk, és az is országosan köztudott, hogy a rend-szerváltásnak (miként az építőipar gépesítésének, a nagyszabású építkezések megfogatkozásának) milyen megrendítő, nyomorba taszított vesztesei a fekete vonatok egykori utasai. (Eszembe jut Bessenyei Ferenc indulatos kitörése, amikor a „Barátaim, cigányok” című nagylemezének megjelenése alkalmából készítettem vele interjút: „Ezek a cigányok szerte az országban kétkezi munkával, hőben és fagyban városokat, városrészeket emeltek fel, ott senyvedtek a kohászati üzemek legnehezebb munkahelyein — és erről most az ország, a nemzet megfélekedzik?!”

Az „örökmozgó” Farkas Kálmán elpusztíthatatlan szervezői-írói-politikusi tevékenységének hatalmas felhajtó ereje az, amit itt naponta megél az övéi között. (A tragikus problémákról, s főként az ezek által ösztönzött felismerésekről, a cigány szervezői munkáról hű képet adnak különböző írásai.) Elhivatottságának, munkaerejének éltető artézi forrása ez a nyírségi cigány mélyvilág.

Több mint egy évtizede szerkesztői gyakorlatból is követhetem Farkas Kálmán újságírói munkásságát, s így világos képet nyertem arról, hogy milyen szakmai biztonsággal kezeli a különböző műfajokat: a valóban életszagú riportázs, a vita-hevületű interjú, színes lírai tárcák, szatírikus krokik — szépirodalmi írásaival — ugyanúgy mesterségbeli tudását jelzik, mint korábbi publicisztikái.

A politikai esszéiről

Újságírói-közéleti pályájának jelentős új eseménye a „Korona nélkül” című kötete. Ebben az egyik legmarkánsabb, érdekfeszítő írás, mely summásan a szerző merész gondolkodásmódját: a „Sallangos önkormányzatok”. Élesen figyelemfelhívó már a címe is. Vérteli navigátorként radarságával jelzi-figyeli azt is, jó irányba megy-e a hajó, avagy nem zátonyra fut éppen, amikor a hajósok már a biztonságos révet vélik maguk előtt. Mindjárt az utóbbi ellentétpár (zátony vagy rév) már utal is Farkas Kálmán legújabb kötetének első írására: „Veszélyben, hatalomban”, az Országos Cigány Önkormányzat megalakulása pillanatában, született, őt az egyik alelnöknek választották. Ennek utolsó mondatából idézem: „Veszélyben, hatalomban. Soha ne feledjük, hogy e kettősség között irányítjuk a cigányság hajóját...”

Az olvasó majd maga felmérheti, hogy közben Farkas Kálmán módszeres logikával, felismerésekkel, éles kritikával, gondolat-gazdagon és kritikusan, ám az ügy féltő-szenvedélyes szeretetével elemzi a hatalomra kerülés mindenkori antinómiáit. Itt hivatkozhatom arra: tapasztalhattuk az előző kormánynál csakúgy, mint a jelenleginél. Ám az önkormányzatoknál tényleges hatalmi státus állt elő, ezzel szemben esetünkben, az Önkormányzat vonatkozásában maga a hatalom mibenléte, milyensége is kérdéses — s akkor széles ívben már ott vagyunk a „Sallangos önkormányzatok” probléma-labirintusában.

A kötetben az egymást követő írások mesterépítész benyomását, a jól mesterművész megkomponáltság érzetét keltik az olvasóban. Vagyis: mintha a Szerző eleve úgy tervezte-építette volna a könyvet. Holott szó sincs erről. Valamennyi írás külön-külön, alkalmanként. született, aktualitáshoz kötődik; felmerülő konfliktusokra, eseményekre adott azonnali válaszok, innen forró lüktetésük, mint a szívdobbanásoké... Ezek a rögtön-ráfelelések nagy veszéllyel járnak. Éppen az időszerűségben fogantságuk révén efemerre válhatnak. (Lásd a szótár értelmezését: „tiszavirág-életű, röpke, átmeneti”.) A kötetet olvasva miért nem így érezzük, miért az a meggyőződésünk: nemhogy ma, most, ám messzibb időkre is előre tekintve, maradandónak bizonyulnak majd. Korántsem valami „filoszi” szőrszálhasogatás, fontoskodás .a műfaji különbségtétel, publicisztika és politikai esszé között.

A reális értékelés miatt ez szükséges. Nem „copyright by...” saját gondolatom a különbségtétel. Hosszú évekkel ezelőtt Kolozsvári-Grandpierre Emil, az esszéírás európai nagymestere hívta fel a figyelmemet erre, amikor egy baráti beszélgetés kapcsán bemutattam neki még a Romano Nyevipében megjelent „A cigányság a nagypolitika kapujában” c. két és fél kolumnás írásomat, amit vezércikknek neveztem, ő azonban politikai esszének minősítette. Az ő gondolatmenetének nyomán — jelen esetre alkalmazva — próbálom felvázolni az esszéírás ide vonatkozó főbb szempontjait — a publicisztikával egybevetve. A publicisztika általában (hát még olyannál, akinek újságíró személyisége a napilap lüktetésében formálódott), éppen, ha eleven-naprafelelő, túlnyomó többségében mindig időhöz is kötött, értvén ez alatt jelentőségének múlandóságát, aktualitás-vesztését. Igen, csakhogy miközben Farkas Kálmán egész dinamikus lényével benne van a mában, soha nem tapad le ahhoz, mindig

felülről-távlatosan (nem félek kimondani a szót, történelmileg is) rá tud látni a mára, bizonyára mert mindig, következetesen félszemmel a jövőbe is tekint.

A jövőre irányultság feltűnő jelenség nála, napjainkban, amikor politikusi-politológusi köztéma, hogy jelen ösztársadalmi krízisünk egyik szorongató jelensége a jövőkép hiánya, az ebből származó pesszimizmus, a fejlődést, termelő, alkotó munkát akadályozó depressziós közérzet. Farkas Kálmánban — miközben áltatás nélkül könyörtelenül felméri a cigányság, a társadalom roppant súlyos helyzetét — szinte genetikusan munkál az ősi cigány vitalitás, az az optimizmus, amely a keserves századokon át fenntartotta ezt a legmostohább sorsú népet Európában. Kolozsvári-Grandpierre kiemelte, hogy az esszéíráshoz nélkülözhetetlenül hozzátartozik a személyiség kiforrottsága, értvén ez alatt a dolgokat, jelenségeket kellő felkészültséggel, egységes látásmóddal kialakult attitűdöt. Nos, az esszéket így egy kötetben olvasva: kibontakozik előttünk, hogy Farkas Kálmán mennyire egységben látja a cigány nép, s a társadalom problémáit, jelenségeit; a külön-külön született írások egymásra felelnek, s végül kerek egészet alkotnak. A nyitottság, a társadalom egészében, a nemzetben való gondolkodás is karakterisztikus vonása Farkas Kálmán személyiségének, aki ebben is következetes, hiszen esszéiben visszatér az az alapvető gondolathoz, hogy (a kisebbségi törvényben deklaráltan) a nemzeti és etnikai kisebbségek államalkotó tényezők. A Kolozsvári-Grandpierre Emil által említett alanyisághoz tartozik, mély érzésvilág tükröződése az írói eszméletben. Én most így fejezem ki: az étosz, a nemes indulat. Ez Farkas Kálmánnál átfűti valamennyi esszéjét.

Legszenvédélyesebben akkor mutatkozik meg, amikor a cigányság összefogásáról, együvé tartozásáról szól; jellegzetesen az „Egy asztalnál”, vagy az „Elmaradt kézfogás” című esszéiben. Szívszorító olvasni drámai könyörgését, érvelését a cigányság szempontjából létérdekű egység megteremtéséért. A mély élettapasztalat, a korszakokat átívelő újságírói gyakorlat, az intellektualitás és az érzésvilág egysége együtt formálta ki Farkas Kálmán stílusát (itt a buffoni értelemben: „a stílus maga az ember”), s lendítette előre a fejlődés útján. Ezt a rátermettséget látjuk megnyilvánulni a címadó „Korona nélkül” „esszéjében, amellyel valóban, mintegy megkoronázza többi írását.

Politizáljon-e a cigányság?” — veti fel a kérdést egyik esszéje. Azt, hogy ő hol maró iróniával a tagadókkal, hitetlenkedőkkel szemben, hol felelős mérlegeléssel hogyan válaszol a kérdésre, az olvasó majd megtudhatja kötetéből és a „Cigány Hírlap” főszerkesztőjeként írott cikkeiből. Én azt fűzném ehhez: léptek a kapun (a „Rubiconon”), a civil szervezetek élén, az önkormányzatokban.

Felkészültségi, tényleges hatásköri problémákkal is viaskodnak azok, akik a cigányság részéről a politikai területen tevékenykednek? Igen, valóban — de vajon nem ugyanez a helyzet a

Írta: Kárpáthy Gyula

2014. szeptember 12. péntek, 16:54 - Módosítás: 2014. szeptember 12. péntek, 18:18

---

parlamenti képviselők világában, a pártok élén? Nem halljuk-e újra és újra a leglényegesebb politikai tényezőktől, hogy még tanulni kell a demokráciát? Igaz. Tanuljunk: együtt! Mindezt átfogóan tárják fel ezek az esszék. Farkas Kálmán politikai esszékötete korjelző dokumentum: a cigányság képviselőinek aktív részvétele nélkül immáron nem létezhetik össznemzeti hitelű, országos politika.

(Megjelent Kárpáthy Gyula: Menet közben című irodalmi esszékötetében)